

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет адвокатури та антикорупційної діяльності
Кафедра організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури

АДВОКАТУРА: МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ

**МАТЕРІАЛИ
XV Міжнародної
науково-практичної конференції**

*14 листопада 2025 року,
м. Одеса*

Одеса
«Юридична література»
2025

УДК 347.965(477)(063)
А288

Редакційна колегія:

Н. М. Бакаянова (голова), завідувачка кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури;
С. К. Костенко, професор;
І. О. Кісліцина, доцент;
М. О. Кравченко, доцент;
О. Г. Свіда, доцент;
П. М. Синицин, доцент;
О. О. Храпенко, доцент;
Л. П. Нестерчук, старший викладач;
Р. Р. Щербатий, асистент

Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 3 від 15 жовтня 2025 р.)

Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матеріали XV
А288 Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 14 листопада 2025 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.), І. О. Кісліцина, М. О. Кравченко [та ін.]. — Одеса : Юридична література, 2025. — 664 с.
ISBN 978—966—419—456—0

У збірнику містяться матеріали доповідей XV Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє», яка відбулася 14 листопада 2025 р. у Національному університеті «Одеська юридична академія». Доповіді учасників присвячені актуальним питанням адвокатури і здійснення адвокатської діяльності в Україні, історії адвокатури, діяльності Національної асоціації адвокатів України, проблемам і перспективам розвитку адвокатського самоврядування, правилам адвокатської етики та юридичній відповідальності адвокатів, зарубіжному і міжнародному досвіду організації та діяльності адвокатури.

УДК 347.965(477)(063)

Відповідальність за зміст та достовірність поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники та рецензенти, які рекомендували ці матеріали до друку.

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2025
ISBN 978—966—419—456—0

5. Ухвала ВП ВС від 25 червня 2025 року у справі № 607/15144/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128876517>.
6. Конституція України від 26 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Цивільний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#n6060>
8. Склад Науково-консультативної ради при Верховному Суді. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/sn_kr/
9. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Діяльність адвоката в сучасному цивільному судочинстві : матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура : минуле, сучасність та майбутнє». (м.Одеса 15 листопада 2019 р.) / за заг ред. Н. М. Бакаянної. Одеса, «Фенікс». 2019. С. 25–35.

Туляков В. О.

професор кафедри кримінального права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрНУ

ОБШУК У АДВОКАТА: КОМУНІКАЦІЯ *FRANCK MICHEL V. MONACO* В КОНТЕКСТІ ПРАКТИКИ ЄСПЛ ТА ЗАКОНОДАВСТВА РАДИ ЄВРОПИ

Адвокатура як професія відіграє ключову роль у забезпеченні верховенства права, доступу до правосуддя та захисту прав людини. У сучасному світі адвокати часто стикаються з загрозами, переслідуваннями та втручанням у їхню діяльність, що підриває незалежність професії. Конвенція Ради Європи про захист професії адвоката (CETS No. 226, підписана 13 травня 2025 року в Люксембурзі) є першим міжнародним договором, спрямованим на посилення захисту адвокатів [1]. Цей документ, разом із Рекомендацією Комітету міністрів Ради Європи Rec(2000)21 про свободу здійснення професії адвоката [2], встановлює стандарти незалежності, прав та захисту адвокатів.

У контексті механізму реалізації конвенції та практики ЄСПЛ, зокрема опублікованої 22 вересня 2025 року комунікації *Frank Michel v Monaco* (заява № 3951122), справи *Bersheda et Rybolovlev* проти Монако (заява № 14307/20, рішення ЄСПЛ від 6 червня 2024 року) [3, 4] та декількох інших, що стосуються обшуку та вилучення даних у телефоні адвоката, проаналізуємо значущість імплементації цих стандартів в Україні. Україна, як член Ради Європи, ще не підписала Конвенцію CETS 226, що робить актуальним обговорення її потенційного впливу на національну адвокатуру.

1. Роль адвоката за Конвенцією Ради Європи CETS 226. Конвенція CETS 226 підкреслює фундаментальну роль адвокатів у підтримці верховенства права та захисту прав людини (Преамбула). Стаття 1 визначає мету Конвенції як посилення захисту професії адвоката, забезпечення права на незалежну практику без дискримінації, перешкод чи загроз. Стаття 3 дає визначення «адвоката» як особи, кваліфікованої та уповноваженої національним законодавством здійснювати професійну діяльність, включаючи надання порад, допомоги та представництва. Ключові аспекти ролі адвоката:

- незалежність та невід’ємні права (Стаття 6): адвокати мають право надавати юридичну допомогу, обирати клієнтів, мати доступ до клієнтів (навіть у місцях позбавлення волі), конфіденційно спілкуватися та не нести відповідальність за добросовісні заяви в суді. Обмеження можливі лише за законом і якщо вони необхідні в демократичному суспільстві [1];

- свобода вираження поглядів (Стаття 7): Адвокати можуть інформувати громадськість про справи клієнтів та брати участь у публічних дискусіях щодо права, реформ та прав людини;

- захисні заходи (Стаття 9): Держави зобов’язані захищати адвокатів від атак, погроз, переслідувань та втручань, проводити ефективні розслідування та забезпечувати присутність представників професійних асоціацій під час обшуків чи вилучень професійних матеріалів [5].

2. Конвенція також створює моніторинговий механізм (Група експертів GRAVO, Стаття 10), що дозволяє проводити візити до країн та видавати рекомендації для запобігання порушенням [2].

3. Гарантії незалежності та обшуки у адвокатів (позиція ЄСПЛ у справі *Michel c. Monaco*). Заявник, адвокат, оскаржив обшук і вилучення комп’ютерної техніки у своєму кабінеті, а також подальший аналіз даних експертом, який вийшов за межі початкового доручення та виявив файли, не пов’язані з первинним провадженням. Адвокат стверджував, що такі дії порушили його право на повагу до приватного життя, кореспонденції та професійної таємниці (ст. 8 Конвенції). Він наголошував, що як захисник не підпадає під режим секрету досудового розслідування, а вилучення всього обладнання та доступ до масиву конфіденційних даних клієнтів було непропорційним [3]. Питання: Чи були обшук та вилучення «передбачені законом» з достатніми гарантіями проти свавілля? Чи переслідували вони легітимну мету (інтерес правосуддя)? Чи були заходи «необхідними в демократичному суспільстві», з урахуванням особливого статусу адвокатів і захисту професійної таємниці?

4. Правові позиції ЄСПЛ. Відомо, що у справі *Wieser and Bicos Beteiligungen G. mbH v. Austria* (№ 74336/01, 2007-IV) Суд наголосив, що обшук у адвокатському кабінеті становить особливий ризик

для таємниці клієнтів і потребує суворих гарантій. У справі *Xavier Da Silva v. France* (№ 43757/05, 2010) визнано порушення через надмірне втручання в професійне життя адвоката без достатнього контролю. Справа *Sîrvulo & Asociados v. Portugal* (№ 27013/10, 2015) підкреслила значення ролі *bvtonnier* (голови ордену адвокатів) як процесуального гаранта. У Справі *Särgava v. Estonia* (№ 698/19, 2021) Суд зазначив, що вилучення електронних даних без ефективних процедур фільтрації може порушити ст. 8 ЄКПЛ [4].

Наприкінці у справі *Bersheda & Rybolovlev v. Monaco* (№ 36559/19, 36570/19, 2024) вже щодо того ж контексту в Монако Суд критикував непропорційність заходів і відсутність достатніх запобіжників. У справі *Bersheda et Rybolovlev* проти Монако, зокрема, ЄСПЛ розглядає, чи обшук у телефоні адвоката та вилучення даних (включаючи конфіденційну інформацію, що призвела до розслідування) порушували Статтю 8 ЄКПЛ (право на повагу до приватного життя, домовки та кореспонденції) [5]. Суд посилається на прецеденти, де підкреслюється необхідність спеціальних гарантій для обшуків у адвокатів, аби захистити професійну таємницю. Це ілюструє, як відсутність адекватних захистів може підірвати роль адвоката як захисника прав.

5. Аналіз комунікації та перспектив розгляду у справі *Michel c. Monaco*. Стаття 8 ЄКПЛ захищає «право на повагу до приватного й сімейного життя, житла й кореспонденції». Будь-яке втручання має бути (1) «передбачене законом», (2) переслідувати «законну мету» і (3) бути «необхідним у демократичному суспільстві» (пропорційність). При цьому ЄСПЛ надає особливу увагу випадкам, де об'єктом заходів є адвокат/адвокатська канцелярія: втручання зачіпає не тільки приватну сферу, а й гарантовану конфіденційність стосунків адвокат — довіритель (*legal professional privilege*). У практиці Суду видно два полюси підходу: там, де державні органи застосували жорсткі процесуальні гарантії (втручання вузько санкціоновано, присутній наглядаючий суддя, представник адвокатури, опечатування/фільтрація даних, можливість оскарження) ЄСПЛ інколи не знаходив порушення; ключовий приклад *Sîrvulo & Asociados v. Portugal*; навпаки, де діяли широкі/необмежені експертизи, «риболовні» запити або відсутні ефективні гарантії щодо охорони адвокатської таємниці (відсутність належної фільтрації, надмірний обсяг вилучень, відсутність належного судового контролю) Суд знаходив порушення ст. 8; останній яскравий приклад *Bersheda and Rybolovlev v. Monaco*. У цих рішеннях Суд підкреслював необхідність чіткої правової бази, процесуального контролю і механізмів фільтрації / повернення даних, які охороняються адвокатською таємницею.

5.1. Чи мало місце «втручання» в розумінні ст. 8? Так вилучення комп'ютерів, телефонів і жорсткого диска з робочого кабінету адво-

ката та технічна експертиза даних становлять втручання в право на повагу до приватного життя і кореспонденції. Це класичний випадок, коли заходи слідства зачіпають як персональні дані, так і потенційно конфіденційні повідомлення адвоката з клієнтами; ЄСПЛ послідовно кваліфікує подібні дії як втручання, що підлягає суворій перевірці

Чи було це передбаченим законом» (законність) У подібних справах Суд розрізняє два питання:

5.1.1. Чи існує формальна правова підстава для заходу? Навіть якщо закон формально дозволяє обшук і вилучення, має оцінюватися, чи закон містить спеціальні гарантії, коли предмет обшуку адвокаты канцелярія або пристрої адвоката.

5.1.2. Чи застосовано закон правильно? Суд багаторазово підкреслював, що відсутність або неналежне застосування спеціальних процедур може зробити «законне» втручання непропорційним (напр., *Bersheda, Särgava*). У *Bersheda* Суд зазначив, що навіть за наявності загальної процесуальної норми, судді та експерти мали забезпечити спеціальні гарантії для адвоката цього не зроблено, отже «законність» у фактичному застосуванні була сумнівною.

У справі *Michael* формально слідчий/суд призначили першу і подальші експертизи, було вилучено обладнання за процесуальним актом. Проте важливим є питання чи існували (і були реалізовані) застережені механізми захисту адвокатської таємниці при подальшому опрацюванні вилучених даних (тобто чи було чітко обмежено обсяг і мету експертизи; чи застосовано фільтраційні процедури; чи забезпечено участь представника адвокатури у етапі експлуатації файлів; чи було збережено цілісність даних).

Суд у фактах, які наведено у комунікації, вказує на сумніви в реалізації таких гарантій зокрема: відмова слідчого судді надати копію матеріалів для *bvtonnier* або провести конфронтацію/суперечливі процедурні заходи; повний вилучений масив (усі ПК/телефони) замість вузької підборки; і найсуттєвіше спосіб роботи експерта, який призвів до блокування диска. Ці обставини вказують на те, що формальна законність швидше за все була декларативною, але реалізація не відповідала стандартам захисту адвокатської таємниці, які вимагає Суд.

5.2. Чи переслідувалася «законна мета»? Дії органів переслідували протидію витоку матеріалів слідства та, згодом, розслідування ймовірних кримінальних правопорушень (включно з підозрами у володінні/доступі до матеріалів дитячої сексуальної експлуатації). Це визнані Судом законні цілі (захист прав і свобод інших, розслідування злочинів). Але наявність законної мети сама по собі не виправдовує втручання вона лише відкриває питання необхідності й пропорційності.

5.3. Необхідність у демократичному суспільстві (пропорційність і гарантії) Це ключовий елемент аналізу. ЄСПЛ вимагає, щоб при втручанні в адвокатську переписку/дані держава застосовувала строгі процедури: вузьке формулювання судового розпорядження і контроль над обсягом вилучення (щоб уникнути «fishing expedition»). Нагляд незалежного судді до, під час і після експертизи (щоб перевірити дотримання меж повноважень). Процедури фільтрації/«privilege filter» (незалежна особа або механізм, який відокремлює інформацію, що потенційно підпадає під адвокатську таємницю, і повертає/знищує її без ознайомлення слідства). Участь або принаймні можливість участі представника адвокатури/уповноваженого захисника в операціях з вилученими матеріалами або на етапі зняття копій/клонування. Дотримання стандартів судової експертизи й цифрової криміналістики (фізичне клонування, write-blocker, документований ланцюжок володіння, належні методи збереження цілісності даних) аби не підривати доказову цілісність. У Bersheda та Särgava Суд саме критикував надто широкий обсяг експертизи і відсутність/недостатність спеціальних гарантій для адвокатської конфіденційності [4; 5].

6. Застосування до фактів справи Michel.

6.1. Широкий обсяг вилучення: вилучено всі комп'ютери та телефони (окрім серверу). Це важкий захід; у порівнянні з прецедентом Širvulo (коли суд визнавав масштабні вилучення допустимими) був саме факт застосування ряду гарантій, які тут або були відсутні, або реалізовані формально.

6.2. Роль bvtonnier (голови колегії адвокатів) його присутність на етапі обшуку є позитивним фактором. Однак bvtonnier звернувся з проханням про копію матеріалів та про участь у подальшому розгляді умов експлуатації вилучених предметів; суддя відмовив. ЄСПЛ у своїх рішеннях надає значення реальній можливості представника адвокатури впливати на порядок обробки даних формальна присутність під час обшуку без ефективної участі у стадії фільтрації/експлуатації не рівноцінна надійним гарантіям. Це підтверджено в Bersheda і Särgava [4;5].

6.3. Дії експерта Н. М. Зазначимо дві проблемні групи фактів: методика клонування: початкові спроби фізичного клонування «зазнали невдачі», потім застосовано «альтернативний» метод, який дозволив вилучити 200 ГБ, але «привів до блокування диска»; виявлення 179 006 файлів і підпапки з 43 339 файлів (серед яких картинки педо-характеру) виявлено при пошуку скріншотів; експерт пізніше не уточнив, чи ці файли було переглянуто/завантажено користувачем чи внесено зловмисним програмним кодом. ЄСПЛ звертає особливу увагу на технічні стандарти криміналістики: якщо методика експертизи не забезпечує збереження цілісності носія або не документова-

на, це послаблює можливість вважати експертизу пропорційною й сумісною з гарантіями адвокатської таємниці.

6.4. Подальше використання матеріалів з матеріалів комунікації видно, що доповідь Н. М. (комплектний та доповнений звіт) була спрямована прокурору; далі ініційовано розслідування за тяжкими статтями та замовлено додаткові експертизи. Суд підкреслює, що навіть якщо вилучення здійснене з метою розслідування, використання даних, що можуть містити адвокатську таємницю або матеріал, отриманий поза межами початкової мети, без суворих гарантій ризик порушення ст. 8 ЄПЛ. Це особливо чутливо, коли вилучення призвело до «розкриття» інформації, що не була предметом справи.

7. Отже, ймовірність визнання порушення статті 8 ЄКПЛ у випадку Michael є високою: фактичні ознаки неналежного застосування процедурних гарантій і сумнівів щодо цілісності доказів саме ті фактори, які Суд раніше визнавав підставою для порушення. Зауважу, що кінцеве рішення залежатиме від деталей, які Суд ретельно зважить (конкретні формулювання процесуальних актів, наявність/відсутність письмових обмежень до експертизи, хронологія передачі звітів, повнота документування дій експерта, можливість повернення/знищення копій тощо).

Випадок комунікації *Michel c. Monaco* продовжує лінію рішень, де Суд визнає підвищений стандарт захисту адвокатської таємниці. Проблема полягає не лише у факті обшуку, а й у необмеженому доступі до цифрових даних без незалежної перевірки й процесуальних запобіжників.

8. Для адвокатури України ця справа у майбутньому буде мати подвійне значення бо підтверджує потребу законодавчо закріпити спеціальні гарантії щодо обшуків у адвокатів (не тільки роль Ради адвокатів, але й нагляду за фільтраційними процедурами для електронних даних та процесуальними важелями контролю над експертизами).

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» № 5076-VI декларує незалежність адвокатури, однак практика засвідчує численні обшуки в офісах адвокатів, особливо в корупційних та національно-безпекових провадженнях, без реальних процедур фільтрації та із порушенням конфіденційності. Українська національна асоціація адвокатів зафіксувала з 2022 року значну кількість випадків тиску, пов'язаних із професійною діяльністю.

При цьому Україна станом на вересень 2025 року не підписала Конвенцію CETS 226, хоча це зробили 17 держав, серед них Бельгія, Нідерланди, Франція, Естонія, Італія, Молдова. Підписання й ратифікація CETS 226 створили б для України нові механізми захисту: обов'язковість присутності представників професійних організацій при обшуках, міжнародний моніторинг GRAVO, а також зобов'язання

держави розслідувати атаки на адвокатів. В умовах війни, коли адвокати захищають жертв конфлікту та військових злочинців, такі гарантії є критично важливими.

Список використаної літератури

1. Council of Europe. (2025). Council of Europe Convention for the Protection of the Profession of Lawyer (CETS No. 226). <https://rm.coe.int/1680b4c6be>
2. Committee of Ministers of the Council of Europe. (2000). Recommendation Rec(2000)21 on the freedom of exercise of the profession of lawyer. Council of Europe. <https://rm.coe.int/16805c0f2b>
3. European Court of Human Rights. (2025). *Franck Michel v. Monaco* (№ 39511/22, комунікована 4 вересня 2025 р.) <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-245128>
4. European Court of Human Rights. (2021). *Särgava v. Estonia* (Application No. 698/19). <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-213208>
5. European Court of Human Rights. (2024). **Bersheda and Rybolovlev v. Monaco** (Application No. 14307/20). <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-234410>

Зауваження: У процесі підготовки цього тексту було використано програмне забезпечення генерації тексту (AI Grok 5, ChatGPT 5, Perplexity, Grammarly) виключно для редакційного редагування, корекції стилю, а також для перекладу окремих фрагментів тексту. Усі фактичні дані, посилання, джерела, а також висновки були особисто перевірені та підтверджені автором тексту. Відповідальність за зміст і точність юридичного аналізу повністю покладається на автора.

Валах В. В.

доцент кафедри менеджменту охорони здоров'я та психології ОНМедУ, кандидат юридичних наук, адвокат, заступник Голови Комітету медичного і фармацевтичного права та біоетики НААУ, член Європейської асоціації медичного права, сертифікований тренер ВША НААУ та Ради Європи

АДВОКАТ У МЕДИЧНИХ СПРАВАХ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРАКТИКИ

Медичне право стає одним із найдинамічніших напрямів сучасної юридичної практики. Зростання кількості судових спорів у сфері охорони здоров'я, впровадження електронної медицини, телемедичних технологій та штучного інтелекту у клінічну діяльність створюють нові виклики для адвокатів, які представляють інтереси як пацієнтів, так і медичних працівників.